

Opettaja yhteiskunnallisena ja kulttuurivaikuttajana

SUOMEN KASVATUKSEN
JA KOULUTUKSEN
HISTORIAN
SEURAN
VUOSIKIRJA
2012

*Opettaja yhteis-
kunnallisena ja
kulttuurivaikut-
tajana*

KOULU JA MENNEISYYS L

ISBN 978-952-67639-1-0

ISSN 0780-7694

Copyright SUOMEN KASVATUKSEN JA KOULUTUK-
SEN HISTORIAN SEURA

Taitto JOUKO KAURANNE

Kirjoittajat

Pauli Arola, FT

Tuula Hyyrö, KT

Jouko Kauranne, FT, kouluneuvos

Erja Kosonen, FT, musiikin lehtori

Martti Kuikka, professori emeritus

Jyrki Männistö, KT, FM

Yrjö Männistö, KT, sosiaalineuvos

Merja Paksuniemi, KT, erikoistutkija

Martti Ranta, FM

Pauli Rautama, FL

Sisältö

<i>Esipuhe</i>	8
1. <i>Pauli Rautama</i> Koulutuksen aluehallinto muutoksessa 1997-2010 - syitä ja seurauksia	10
2. <i>Martti Ranta</i> Oppikoulun tulo ja alkuvaihe Lapinmaassa	46
3. <i>Erja Kosonen</i> Kansakoulunopettajat kulttuurikasvattajina - Seminaarien musiikinopetus kansakoulun lau- lun opetuksen esikuvana	69
4. <i>Pauli Arola</i> Kasvatustieteen historiaton välivaihe	92
5. <i>Jouko Kauranne</i> Kansankynttilänä Lahdessa ja Lapissa	111
6. <i>Tuula Hyyrö</i> Virtaan upposi HOKL	126
7. <i>Martti Kuikka</i> Vuosien 1917-18 murroksen vaikutus opettajan- koulutukseen ja opettajakuvaan	160

8. <i>Yrjö Männistö</i>	171
Elsa ja F.A. Heporauta yhteiskunnallisina ja kulttuurivaikuttajina	
9. <i>Merja Paksuniemi</i>	193
Monitaitureiksi opettajankoulutuksessa - taitoaineet Tornion opettajaseminaarissa	
10. <i>Jyrki Männistö</i>	207
Politiikkako pois kouluista? Puoluepolitiikkaa lietsottiin ja vierastettiin Suomen oppikouissa ensimmäisen tasavallan aikana	
11. Toimintakertomus vuodesta 2011	232
12. Aikaisempien vuosikirjojen sisältö	235
13. Suomen Kouluhistoriallisen Seuran historiaa kuvina (väriliite)	254

Esipuhe

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirja ilmestyy nyt 50. kerran. Seuran 77 toimintavuoden aikana katkoksia sarjan julkaisemiseen ovat aiheuttaneet sotavuodet ja 1970-luku, jolloin ilmestyi vain yksi antologia. Seuran pitkäaikaisen puheenjohtajan, professori Martti T. Kuikan aikana vuosikirja kukoisti. Tuona aikana *Koulu ja menneisyys*, jolla nimellä vuosikirja-sarja tunnetaan, alkoi saada temaattisia numeroita. Niissä käsiteltiin muun muassa koulun kansainvälisiä kasvoja, erilaisia kouluteitä ja suomalaisia kasvattajia. Oppivelvollisuuden 80-vuotisjuhlan yhteydessä julkistettiin koko kansan koulua käsittelevä artikkelikokoelma.

Vuodesta 1983 lähtien vuosikirja on julkaistu joka vuosi. Seura on tehnyt yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. 1930-luvulla ja 1980-luvun puolivälissä WSOY kustansi vuosikirjan. 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa julkaisuyhteistyötä tehtiin Opetushallituksen kanssa. Tuolloin kasvatuksen historian tietämystä levitettiin vuosikirjojen avulla kouluihin. 2010-luvun alussa seura luopui vuosikirjapainatuksesta ja siirtyi tarvepainatukseen (*print on demand*) ja teosten sähköiseen jakeluun. Ratkaisun taustalla olivat taloudelliset syyt mutta myös pyrkimys saattaa tutkimustieto avoimesti kaikkien saataville. Uusimmat vuosikirjat löytyvät seuran kotisivujen kautta. Lisäksi vanhoja vuosikirjoja digitalisoidaan internetistä vapaasti ladattaviksi. Tällä pyritään saattamaan tutkijoiden työn tulokset nykylukijan ulottuville.

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirjat ovat varsinainen aarreaitta alan tutkijoille ja harrastajille. Sarjassa on julkaistu nelisensataa kasvatuksen ja koulutuksen historiaa käsittelevää artikkelia. Seuran alkuvuosikymmeninä, 1930–

1950-luvuilla, suosiossa olivat paikalliset kouluhistoriat. 1960-luvulta lähtien yleistyivät henkilöhistoriat ja vuosituhannen taitteessa kirjoittajien kiinnostuksen kohteeksi nousivat koulutuksen rakenteelliset kysymykset. Kasvatuksen historian tutkimuksen erityisluonne on näkynyt artikkeleiden aiheissa koko vuosikirjan olemassaolon ajan. Kirjoittajat ovat teksteillään myös ottaneet osaa oman aikansa debattiin, esimerkiksi kasvatus-tieteeseen kohdistuneet pragmaattisuusvaatimukset ovat näkyneet artikkelien aiheissa.

Vuosikirjan kirjoittajakaartista löytyvät alan vahvat tutkijat, Eelis Aurola, Aimo Halila, Taimo Iisalo ja Urho Somerkivi, muutamia mainitakseni. Viimeisten vuosikymmenten aikana sarjan kantavia hahmoja ovat olleet Martti T. Kuikan lisäksi Jouko Kauranne, Antti Lappalainen ja Erkki Merimaa, jotka ovat paitsi ahkerasti kirjoittaneet vuosikirjaan myös osallistuneet sen toimittamiseen. Ilman heidän ja aikaisempien toimituskuntien työtä kuvamme kasvatuksen historiasta olisi jäänyt huomattavasti nykyistä kapeammaksi.

Seuran puheenjohtajana kiitänkin kaikkia vuosikirjan toimitustyöhön osallistuneita sekä teitä, jotka olette tarjonneet tekstinne julkaistavaksi!

Helsingissä syyskuun 10. päivänä 2012

Jukka Rantala

Vuoden 2012 vuosikirjan toimituskuntaan kuuluivat Jouko Kauranne (puheenjohtaja), Erkki Merimaa ja Jukka Rantala.